
ELS GABINETS D'INFORMACIÓ: PRÀCTICA, TEORIA, EL CAS DE CATALUNYA

Ernest Udina

«Un dels fenòmens més notables que s'han produït recentment en el camp de la comunicació en el nostre país és sens dubte la proliferació dels Gabinetes d'Informació... La clau que explica aquest fenomen és probablement el fet que l'establiment de la democràcia ha produït una dinàmica informativa nova a tots els nivells de la vida pública del nostre país, i molt especialment en el que fa referència a la relació de les institucions i organitzacions públiques amb els ciutadans». Així s'inicia el document «Definició dels Gabinetes d'Informació», que ha estat la base per a constituir, el passat 19 de novembre de 1981, l'Associació de Gabinetes d'Informació de Catalunya (AGIC).

La constitució de l'AGIC, culminà un procés endegat formalment un any abans i plantejat de fet des de 1979, quan les noves Administracions Locals (Ajuntaments i Diputacions) foren elegides democràticament. A més de l'AGIC, el passat 19 de novembre es constituï, també al Palau de la Generalitat, l'ACIAL (Associació Catalana d'Informadors de l'Administració Local). Els membres d'aquesta Associació pertanyen, evidentment, també a l'AGIC, i ambdues Associacions, cada una amb la seva dinàmica pròpia, col·laboren estretament.

L'existència dels Gabinetes d'Informació, la seva pràctica, les necessitats professionals dels seus membres i els plantejaments informatius i comunicatius, formen un tot al qual obeeix la constitució d'ambdues associacions. Els Gabinetes d'Informació, però, com a nova realitat comunicativa diferenciada de la premsa, mitjans audiovisuals, etc..., exigeixen una recerca específica a fi de consolidar-

130 se, no solament com a simple sortida professional sinó especialment com a instrument o entitat elaboradora i realitzadora d'una política informativa i comunicativa. Aquest breu estudi intenta proposar unes bases per a aquesta recerca, des del punt de vista de la pràctica dels Gabinetes, presentant conseqüentment unes bases teòriques, i amb especial referència, finalment, al cas de Catalunya.

LA PRÀCTICA: FUNCIONAMENT I ACTIVITATS DELS GABINETES D'INFORMACIÓ

L'existència dels Gabinetes, la descripció del seu funcionament i activitats a fi d'extreure'n la seva estructura, i la proposta d'una definició descriptiva, són un primer pas indispensable en aquesta recerca, que només pot partir d'una anàlisi de la realitat.

EXISTÈNCIA DELS GABINETES

El quadre annex dona una visió clara del que són avui dia els Gabinetes d'Informació a Catalunya. D'un Cens elaborat el passat mes de novembre 1981 pel Servei de Premsa de la Diputació de Barcelona, que encara s'ha de completar, se'n desprèn que hi ha a Catalunya 94 Gabinetes d'Informació i 140 professionals —siguin o no periodistes— que hi treballen. El nombre de Gabinetes s'ha quadruplicat en els darrers tres anys i el bloc fort és format lògicament per les Administracions pública i local amb 52 Gabinetes d'Informació. Només 33 Gabinetes, però, tenen una infraestructura més o menys completa, ja que la majoria giren en torn a l'acció d'una sola persona. Quant el nombre de professionals, només 25 dels 140 pertanyen a l'Associació de la Premsa, però 97 dels 140 són periodistes, mentre que 8 fan tasca alhora informativa i de relacions públiques, i 33 fan la tasca de relació amb els mitjans de comunicació però no són professionalment periodistes.

D'aquestes dades interessa retenir, a part del fet palès de l'important nombre de Gabinetes d'Informació, que hi ha una clara tendència a responsabilitzar d'aquests Gabinetes els professionals de la informació, fugint així de la tradicional línia del publicista o responsable de protocol-relacions públiques que tenia secundàriament funcions de relació amb els mitjans de comunicació. S'ha de dir, però, que els Gabinetes d'Informació encara tenen una imatge poc definida: uns els consideren com una simple operació política, empresarial, institucional, o del caire que sigui, adreçada a la seducció i propaganda envers els mitjans de comunicació; altres els veuen com una simple «corretja de transmissió» en la que el professional ha d'ésser la veu del seu amo; hi ha qui en l'associació de Gabinetes només ha vist una simple operació de prestigi o almenys corporativista, a fi

d'accedir al carnet periodístic —garantia d'assistència mèdica gratuïta i total; i hi ha, finalment, qui no dóna gens d'importància a aquests Gabinetes en comprovar que només una minoria tenen una estructura realment operativa. Totes aquestes simplificacions no poden, però, defugir una realitat aclaparadora: la creixença dels Gabinetes d'Informació, els seus plantejaments associatius per a una acció més eficaç, la seva contribució decisiva a l'aprofundiment del fenomen comunicatiu a Catalunya.

LA PRÀCTICA DELS GABINETES

D'una enquesta realitzada a 30 Gabinetes d'Informació (20 de l'Administració Local i 10 d'entitats públiques i privades), en el marc de la preparació de la constitució de les dues associacions esmentades de Gabinetes d'Informació durant l'any passat 1981, se'n desprenen cinc activitats principals:

1. Funció informativa, a través dels contactes amb els mitjans de comunicació social, per mitjà de comunicats, reunions informatives, entrevistes, etc...

2. Funció informativa interior a la institució o entitat a la qual pertany el Gabinet, a través de l'elaboració de dossiers de premsa, gravació de cassettes-ràdio o audiovisuals, teletip, anàlisi de premsa-ràdio-televisió, etc...

3. Funció documental, o arxiu dels temes de premsa-ràdio-TV que fan referència a la pròpia institució, així com arxiu de documents i treballs propis de la institució a la qual pertany el Gabinet, com també fitxers estadístics, d'adreces, etc...

4. Funció de manteniment de mitjans de comunicació propis: des de publicacions ocasionals, butlletí o revista periòdics, ràdios, gravació de programes, instruments de comunicació per a campanyes concretes, i fins les gravacions audiovisuals, hi ha en l'activitat dels Gabinetes d'Informació una extensa gamma d'utilització de mitjans propis de comunicació.

5. Funció d'assessorament, i en alguns casos execució, d'una política no solament informativa sinó també de la comunicació de l'entitat a la qual correspon el Gabinet, política que sol estar centrada en l'ajut i la potenciació dels mitjans de comunicació social pertanyents al territori on opera la institució corresponent.

És evident que els mateixos Gabinetes, com a resultat d'aquesta enquesta i de les reunions dels seus membres, han tingut en una sisena funció, l'agrupació de Gabinetes, la via per a poder elaborar una definició pròpia. Abans d'arribar a aquesta definició, ha estat necessari de descriure aquestes funcions, que responen totes elles a la necessitat informativa —en diversos sentits de circulació, entre entitats, d'aquestes al ciutadà, i d'aquestes amb els seus propis membres— en una societat desenvolupada. La ressenyada quinta funció, com podem com-

- 132 provar, desborda la simple política informativa i obre, com veurem, noves perspectives per als Gabinetes d'Informació.

DEFINICIÓ «DESCRIPTIVA» DELS GABINETS

La recensió dels Gabinetes en la seva existència i la descripció fàctica de les seves activitats donen suficients elements, almenys provisionals, per a intentar una definició si més no en el pla descriptiu. Així han estat definits pel document bàsic de l'AGIC, titulat precisament «Definició dels Gabinetes d'Informació», descrivint de fet la seva activitat principal o tasca informativa: «Els Gabinetes d'Informatiu són mitjans informatius o mitjans de comunicació, ja que llur tasca essencial en el procés global de la informació és actuar de canal intermedi entre la font d'informació —és a dir, la institució, entitat o organització de la qual el gabinet depèn i a la qual serveix professionalment— i els mitjans d'informació de masses». Desenvolupant aquesta definició, es qualifica els Gabinetes d'Informació d'«agències d'informació sectorial», és a dir, «mitjans d'informació que subministren als mitjans de comunicació de masses, sense utilitzar altres canals intermitjos, informacions pròpies que després són objecte de tractaments diversos pels diferents mitjans de comunicació social i arriben finalment al públic a través d'aquests mitjans».

Com podem comprovar aquesta definició escau únicament a la primera de les cinc tasques ressenyades, que és en la pràctica la principal que realitzen els Gabinetes existents. Si bé és descriptiva i incompleta, aquesta definició remarca, però, el caràcter professional periodístic dels Gabinetes d'Informació. S'especifica en el document esmentat que «en conseqüència, els Gabinetes d'Informació són serveis de comunicació autònoms i professionals, essent la seva tasca específica de caràcter informatiu i clarament diferenciada de les funcions de tipus propagandístic, publicitari o de relacions públiques, com així succeeix en qualsevol altre mitjà informatiu».

De la definició descriptiva a la recerca teòrica, el pas a donar és de gran importància per a copsar el fenomen i definir millor els objectius dels Gabinetes d'Informació en el camp de la comunicació.

UNA MICA DE TEORIA SOBRE ELS GABINETS D'INFORMACIÓ: LA POLÍTICA DE COMUNICACIÓ

La definició teòrica dels Gabinetes d'Informació —una definició que abastés totes les funcions ressenyades anteriorment i d'altres susceptibles de ser fetes pels Gabinetes esmentats— forma part de la recerca sobre aquest fenomen comunicatiu. No podem aspirar ara per ara a esgotar el tema. Poden, però, realitzar-se

diverses aproximacions: l'estudi dels Gabinetes d'Informació com a sistema comunicatiu específic o definició sistèmica; l'estudi tipològic sobre els diversos tipus de Gabinetes que ens duria a una definició tipològica; i l'estudi funcional descriptiu, tal com s'ha fet en el segon apartat que ens ha donat una definició descriptiva. Trencant, però, aquest cercle de definicions empíriques, assenyalarem dues importants carències de la definició fins ara realitzada.

En primer lloc, la presentada definició descriptiva no té en compte un concepte ben present en tots els abundants estudis europeus sobre la comunicació institucional: la informació ascendent, és a dir, aquella que les institucions —lògicament a través de Gabinetes d'Informació o organismes semblants— recullen dels ciutadans, clients, altres entitats, etc... La concepció de Gabinet d'Informació com a simple informació descendent evoca un concepte solament clàssic i conservador de la informació.

En segon lloc, hi una clara tendència a identificar els Gabinetes com d'Informació, fugint de la qualificació de Gabinetes de Comunicació. No és una qüestió de paraules, sinó que respon precisament a una simple concepció de donar informació i prou. Precisament per a superar l'acte informatiu com a simple fet de propaganda i sobretot per extreure'n tots els seus múltiples components, cal avançar en l'estudi de la comunicació com quelcom a planificar, en el marc territorial i de competències de cada entitat i institució.

Aquestes dues carències ens porten a formular el concepte que convé proposar com a base teòrica de tota reflexió sobre aquests Gabinetes: la planificació o política de la comunicació. El terme és encara molt poc vigent i aprofundit en el nostre país. Dels estudis elaborats per la UNESCO des de 1969 fins avui es desprèn la necessitat que les institucions, del nivell estatal al nivell local, es plantegin l'ordenació de la comunicació, que ha esdevingut un bé corrent a gestionar, indispensable per a la vida en societat i present en tots els sectors de la vida comunitària, com també són béns corrents d'indispensable gestió l'aigua, els transports, les activitats culturals a un altre nivell, etc.

És evident que els Gabinetes que analitzem són un instrument adequat per a la realització d'aquesta funció planificadora o política de la comunicació, que inclou tant la informació descendent com ascendent, els estudis sobre els fenòmens comunicatius externs a la institució però que li escauen territorialment o per competència, i altres activitats complementàries. Cal anar més enllà de la visió del periodista dels Gabinetes anomenats d'Informació —que caldria dir «de Comunicació»— com un simple funcionari de relació amb els mitjans de comunicació social, per anar al concepte de membre de Gabinetes com a «comunicòlegs», la qual cosa implica plantejaments molt més amples, que han de tenir també en compte tècniques de publicitat, de relacions públiques, d'imatge, vistes no com actes de propaganda sinó de comunicació. En tot cas, si es conceptua el Gabinet d'Informació com a simple instrument de relació amb els mitjans informatius, només seria un dels components d'una política de comunicació de la

134 institució o entitat a la qual pertany el Gabinet. L'experiència, però, demostra que si no són els Gabinet d'Informació o de Comunicació els qui forcen l'estudi i realització de la política de comunicació, no ho fa ningú. Heus aquí doncs, partint de la base del concepte de política de comunicació, com s'obre una nova via, molt més completa, per a la recerca, definició, i pràctica dels Gabinet que analitzem.

En aquest marc, la proposta de definició, a completar en una recerca que aquestes línies pretenen només iniciar situant lògicament el concepte de partida, és que «els Gabinet de Comunicació són l'instrument de la institució o entitat a la qual correspon per a l'elaboració i assessorament de la política de la Comunicació, corresponent al territori a les competències de l'esmentada entitat o institució, i aquesta política de la comunicació es concreta també en la tasca de circulació d'informació, descendent i ascendent, com a característica essencial de tota entitat o institució d'estructura democràtica». És una definició inicial, també recollida parcialment en l'esmentat (apartat II) document de «Definició dels Gabinet d'Informació» de l'AGIC (Associació de Gabinet d'Informació de Catalunya).

EL CAS DE CATALUNYA: LA COMUNICACIÓ LOCAL

Feta la definició descriptiva i posada la base principal per a un estudi teòric dels Gabinet d'Informació, acabem aquestes línies tornant al fet que constatarem a l'inici de l'existència de Gabinet d'Informació de Catalunya, amb una referència especial ara —cosa indefugible quan parlem dels Gabinet d'Informació del nostre país— al sector més fort en nombre i estructura dels Gabinet, el de l'Administració local, que creà també el 19 de novembre passat la seva Associació: ACIAL, Associació Catalana d'Informadors de l'Administració Local. Com podem comprovar en els quadres, els Gabinet d'Informació de l'Administració Local, que són el nucli fort d'on ha partit la creació de les dues Associacions Catalanes i d'una Federació espanyola en el cas de l'ACIAL, són un 33, un 35% del total de 94, amb 40 membres, prop del 30% del total de 140.

Es per iniciativa dels professionals d'aquests Gabinet com ha sorgit a Catalunya el fenomen de les ràdios locals municipals, que ja són 40 i atenyen prop del 30 % —més d'un milió i mig de persones— dels habitants de Catalunya, i gràcies a ells se celebrà el maig 81 el primer Congrés de la Premsa Comarcal de Catalunya que va crear la seva pròpia Associació, semblantment a ràdios municipals, que tenen les seves assemblees i un òrgan permanent coordinador. En el domini de la comunicació local catalana, la premsa comarcal representa un fet inèdit en qualsevol altre nació sense Estat d'Europa i d'arreu: es tracta d'unes 250 publicacions de periodicitat diversa que arriben a uns quatre milions de persones, més del 60 % de la població de Catalunya, i tenen un tiratge que per dia

resultaria de més de 50.000 exemplars. L'atenció que tant les ràdios locals com la premsa local i comarcal presten a la potenciació de l'autonomia catalana, amb accent especial en la normalització de la llengua i com a vehicle d'integració i desenvolupament de cultura pròpia dels immigrants en el cas de moltes ràdios, fa que Catalunya tingui una xarxa de comunicació local bàsica i decisiva per a construir una considerable autonomia comunicativa. Aquest és un tema que només insinuem, però que hauria de ser una de les principals preocupacions dels Gabinetes d'Informació, com en molts casos ja és així, i un tema molt important de recerca així com de política global de la Generalitat —Govern i Parlament— per a consolidar l'autonomia en el domini de la comunicació. En aquest terreny convé d'aplicar especialment la política de comunicació instrumentada pels Gabinetes d'Informació, que tenen aquí grans perspectives de desenvolupament.

Tant pel fet que per primera vegada a Espanya hagi estat a Catalunya on s'han creat les primeres associacions de Gabinetes d'Informació, com pel fet del que han significat i signifiquen molts d'aquests Gabinetes en la potenciació de la xarxa comunicativa local catalana, el cas de Catalunya apareix com a model en el desenvolupament d'aquest fenomen comunicatiu específic que són els Gabinetes d'Informació o de Comunicació, dels quals aquestes línies volen ser un punt de partida per a la seva anàlisi, la seva definició i el seu marc teòric. Llarga i àmplia tasca que ja ha començat però a realitzar-se.

Quadre anex: GABINETES D'INFORMACIÓ DE CATALUNYA

Institució o entitat	Nombre de Gabinetes	Gabinetes complets ¹	Nombre de membres	P-RP-A(2)
Administració pública:				
Generalitat	9	2	15	11-1- 3
Administració de l'Estat a Catalunya	10	4	20	20-0- 0
Administració local de Catalunya	33	7	40	36-0- 4
Forces armades	2	2	2	0-1- 1
Partits	7	6	18	10-0- 8
Sindicats i patronals	5	2	6	2-2- 2
Església	11	2	11	1-0-10
Altres entitats	17	8	26	17-4- 5
TOTALS	94	33	140	97-8-33

¹ S'entén per Gabinet complet aquell que té més d'una persona, i una infraestructura tant informativa com documental considerable.

² P: membres periodistes; RP: membres de relacions públiques i protocol que també tenen cura de la relació amb els mitjans de comunicació;

A: altres membres que són no periodistes (secretaris o secretàries, caps de gabinet...), però tenen cura de la relació amb els mitjans de comunicació.